



ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Κύρωση της από 23.10.2025 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Επείγουσες ρυθμίσεις για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα και την αντιμετώπιση της ζωνόσου της ευλογιάς» (Α΄ 183) και συναφείς διατάξεις»

I. Γενικές παρατηρήσεις

A. Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως διαμορφώθηκε κατά την επεξεργασία του από την αρμόδια Διαρκή Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου, ρυθμίζει ζητήματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Διαρθρώνεται σε τέσσερα (4) Μέρη (Α΄ - Δ΄) και αποτελείται από οκτώ (8) άρθρα.

Συγκεκριμένα, με τις διατάξεις του Μέρους Α΄ (άρθρο 1) κυρώνεται και αποκτά ισχύ νόμου από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως η από 23.10.2025 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου «Επείγουσες ρυθμίσεις για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα και την αντιμετώπιση της ζωνόσου της ευλογιάς», η οποία δημοσιεύθηκε στο υπ΄ αρ. 183 Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (Τεύχος Α΄) την 23.10.2025.

Σύμφωνα με το Προοίμιό της (παρ. 2), η ως άνω Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου εκδόθηκε συνεπεία της εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης «να ληφθούν μέτρα για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα, λαμβανομένης υπόψη ιδίως της έξαρσης των κρουσμάτων ευλογιάς των αιγοπροβάτων, την προστασία του ζωικού κεφαλαίου και τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας».

Η εν λόγω Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου αποτελείται από τέσσερα (4) άρθρα. Με τις διατάξεις του πρώτου άρθρου θεσπίζεται υποχρέωση κάθε

αρμόδιου φορέα του δημόσιου τομέα, υπό την έννοια της περ. α) της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014, να τηρεί, όσον αφορά σχέδια έκτακτης ανάγκης για τη διαχείριση κρίσεων στον τομέα των αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Κτηνιατρικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, τις κατευθύνσεις και τα χρονοδιαγράμματα που καθορίζονται από το Υπουργείο, όπως επίσης να εφαρμόζει κατά προτεραιότητα τα μέτρα και να διενεργεί τους ελέγχους που ορίζονται στα σχέδια έκτακτης ανάγκης, διαθέτοντας προσωπικό και μέσα προς τον σκοπό αυτό.

Το δεύτερο άρθρο θεσπίζει δυνατότητα των Περιφερειών να ζητούν τη διάθεση, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης, μέχρι τριών (3) στρατιωτικών κτηνιάτρων ανά Περιφερειακή Ενότητα, στην αρμόδια οργανική μονάδα της Περιφέρειας επί κτηνιατρικών θεμάτων για την κάλυψη έκτακτων και επιτακτικών αναγκών, εφόσον οι υπηρεσιακές ανάγκες το επιτρέπουν. Η διάθεση γίνεται για διάστημα που δεν δύναται να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες, κατόπιν αιτήματος της οικείας Περιφέρειας, που υποβάλλεται μέσω του Υπουργείου Εσωτερικών στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, με απόφαση του Αρχηγού του οικείου Γενικού Επιτελείου, κατόπιν εισήγησης της Διεύθυνσης Υγειονομικού του οικείου κλάδου. Οι κτηνίατροι που διατίθενται κατ' εφαρμογή του παρόντος, ασκούν τα ίδια καθήκοντα, συμπεριλαμβανομένης της αρμοδιότητας τελικής υπογραφής, με αυτά που προβλέπονται για τις οικείες οργανικές θέσεις κάθε Περιφέρειας. Με κοινή υπουργική απόφαση δύναται να προβλέπεται καταβολή αποζημίωσης στους στρατιωτικούς κτηνιάτρους και να ορίζονται το ύψος και ο τρόπος καταβολής της και κάθε αναγκαίο ειδικότερο θέμα για την εφαρμογή των διατάξεων. Με όμοια απόφαση δύναται να αυξάνεται ο ανώτατος αριθμός των στρατιωτικών κτηνιάτρων που επιτρέπεται να διατίθενται κατ' εφαρμογή της παρ. 1, αναλόγως των τοπικών αναγκών.

Κατά το τρίτο άρθρο, οι ενισχύσεις που καταβάλλονται δυνάμει των υπ' αρ. 208989/1.8.2025 (Β' 4202) και 208982/1.8.2025 (Β' 4203) κοινών αποφάσεων των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων είναι αφορολόγητες, ακατάσχετες και ανεκχώρητες στα χέρια του Δημοσίου ή τρίτων, κατά παρέκκλιση κάθε άλλης γενικής ή ειδικής διάταξης, μη εφαρμοζόμενης της παρ. 1 του άρθρου 47 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 4172/2013, Α' 167). Σε περίπτωση διανομής ή κεφαλαιοποίησης των ενισχύσεων του πρώτου εδαφίου, αυτές δεν υπόκεινται σε οποιοδήποτε τέλος, εισφορά ή άλλη κράτηση υπέρ του Δημοσίου, δεν δεσμεύονται και δεν συμψηφίζονται με βεβαιωμένα χρέη προς το Δημόσιο, ν.π.δ.δ., Ο.Τ.Α. και νομικά πρόσωπα τους, ασφαλιστικά ταμεία ή πιστωτικά ιδρύματα, και δεν υπολογίζονται στα εισοδηματικά όρια για την κατα-

βολή οποιασδήποτε παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα.

Το τέταρτο άρθρο ορίζει το χρονικό σημείο έναρξης ισχύος της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου, που είναι η δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Κατά την Αιτιολογική Έκθεση (σελ. 12) «(...) με το άρθρο πρώτο της υπό κύρωση Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου, ενισχύονται ο συντονισμός και η επιχειρησιακή ετοιμότητα των φορέων του δημοσίου τομέα κατά την εφαρμογή των σχεδίων έκτακτης ανάγκης για τη διαχείριση επιδημιολογικών κρίσεων στον τομέα της κτηνιατρικής, μέσω της υποχρέωσης τήρησης συγκεκριμένων κατευθύνσεων και χρονοδιαγραμμάτων εκ μέρους των φορέων του δημόσιου τομέα, όπως ορίζεται στην περ. α) της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143). Με το άρθρο δεύτερο της υπό κύρωση Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου παρέχεται η δυνατότητα διάθεσης έως τριών (3) στρατιωτικών κτηνιάτρων ανά Περιφερειακή Ενότητα στην αρμόδια οργανική μονάδα της Περιφέρειας επί κτηνιατρικών θεμάτων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιτακτικές και έκτακτες ανάγκες που έχουν προκύψει και να διασφαλιστούν η δημόσια υγεία και η προστασία του ζωικού κεφαλαίου. Με το άρθρο τρίτο της υπό κύρωση Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου προβλέπεται το αφορολόγητο, ακατάσχετο και ανεκχώρητο των ενισχύσεων που καταβάλλονται στον πρωτογενή τομέα, δυνάμει των υπ' αρ. 208989/1.8.2025 (Β' 4202) και 208982/1.8.2025 (Β' 4203) κοινών αποφάσεων των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, προκειμένου να διασφαλιστούν οι εν λόγω ενισχύσεις (...)).».

Με τις διατάξεις του Μέρους Β' (άρθρα 2-5), το οποίο φέρει τον τίτλο «Έκτακτες ρυθμίσεις για την πρόληψη, τον έλεγχο και την αντιμετώπιση των συνεπειών της ευλογιάς των αιγοπροβάτων», θεσπίζονται έκτακτα μέτρα για την ενίσχυση των κτηνοτρόφων. Κατά την Αιτιολογική Έκθεση (σελ. 12), «[ο]ι αξιολογούμενες ρυθμίσεις αντιμετωπίζουν την κρίση που προκαλεί η εξαπλώση της επιζωστίας της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, η οποία έχει επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στο ζωικό κεφάλαιο, στην οικονομική βιωσιμότητα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και στη λειτουργία της αγροτικής οικονομίας συνολικά. Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις επιδιώκεται η διαχείριση και αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, μέσω της θέσπισης ενός συνόλου έκτακτων μέτρων στήριξης, διαχείρισης και ελέγχου, ώστε να περιοριστεί η οικονομική ζημία, να προστατευθεί η δημόσια υγεία και να αποκατασταθεί η ομαλότητα στην αιγοπροβατοτροφική παραγωγή και στην αγροτική δραστηριότητα γενικότερα».

Ειδικότερα, το άρθρο 2 θεσπίζει δικαίωμα αποζημίωσης παραγωγών που διατηρούν εκμεταλλεύσεις αιγοπροβάτων, των οποίων το ζωικό κεφάλαιο πλήττεται από την επιζωοτία της ευλογιάς, όσον αφορά τα θανατωθέντα ζώα και την οικονομική επιβάρυνση που υφίστανται λόγω της έξαρσης της επιζωοτίας. Δικαίωμα αποζημίωσης δεν έχουν παραγωγοί που προέβησαν σε παράνομο εμβολιασμό των ζώων τους ή δεν τήρησαν τα προβλεπόμενα μέτρα βιοασφάλειας (παρ. 1). Οι εν λόγω αποζημιώσεις είναι αφορολόγητες, ανεκχώρητες και ακατάσχετες στα χέρια του Δημοσίου ή τρίτων, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής και ειδικής διάταξης, μη εφαρμοζόμενης της παρ. 1 του άρθρου 47 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 4172/2013) σε περίπτωση διανομής ή κεφαλαιοποίησής τους, δεν υπόκεινται σε οποιοδήποτε τέλος, εισφορά ή άλλη κράτηση υπέρ του Δημοσίου, δεν δεσμεύονται και δεν συμψηφίζονται με βεβαιωμένα χρέη προς τη φορολογική διοίκηση και το Δημόσιο εν γένει, ν.π.δ.δ., Ο.Τ.Α. και νομικά πρόσωπά τους, ασφαλιστικά ταμεία ή πιστωτικά ιδρύματα, και δεν υπολογίζονται στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιασδήποτε παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα (παρ. 2).

Το άρθρο 3 θεσπίζει αρμοδιότητα της Γενικής Διεύθυνσης Κτηνιατρικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων να ζητεί τη μετακίνηση κτηνιάτρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, των εποπτευόμενων φορέων του και των κτηνιατρικών υπηρεσιών των Διευθύνσεων Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής των Περιφερειών, όπως και εποπτών κυκλοφορίας ζωοτροφών των ανωτέρω Διευθύνσεων, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης, για χρονικό διάστημα τεσσάρων (4) μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος, με δυνατότητα ισόχρονης παράτασης, σε περιοχές που πλήττονται από την ευλογιά των αιγοπροβάτων, για τη διενέργεια ελέγχων, δειγματοληψιών, επίβλεψης θανάτωσης ζώων και κάθε άλλης αναγκαίας διαδικασίας για την αντιμετώπιση της επιζωοτίας της ευλογιάς των αιγοπροβάτων. Η μετακίνηση πραγματοποιείται μετά από εντολή του άμεσου προϊστάμενου του υπαλλήλου, προς την οποία μη συμμόρφωση συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα, κατά την έννοια της περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 107 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. (ν. 3528/2007) (παρ. 1). Περαιτέρω, προβλέπεται παροχή κινήτρων και αποζημίωσης σε ιδιώτες κτηνιάτρους, κτηνιάτρους εκτροφής και ιδιώτες εκδοροσφαγείς για τη μετακίνησή τους σε περιοχές που πλήττονται από την ευλογιά των αιγοπροβάτων, προκειμένου να διενεργούν ελέγχους, δειγματοληψίες, επίβλεψεις και οποιαδήποτε άλλη ενέργεια απαιτείται για την αντιμετώπιση της επιζωοτίας. Η αποζημίωση είναι αφορολόγητη, ανεκχώρητη και ακατάσχετη στα χέρια του Δημοσίου ή τρί-

των, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής και ειδικής διάταξης, μη εφαρμοζόμενης της παρ. 1 του άρθρου 47 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 4172/2013), σε περίπτωση δε διανομής ή κεφαλαιοποίησής της, δεν υπόκειται σε οποιοδήποτε τέλος, εισφορά ή άλλη κράτηση υπέρ του Δημοσίου, δεν δεσμεύεται και δεν συμψηφίζεται με βεβαιωμένα χρέη προς τη Φορολογική Διοίκηση και το Δημόσιο εν γένει, ν.π.δ.δ., Ο.Τ.Α. και νομικά πρόσωπα τους, ασφαλιστικά ταμεία ή πιστωτικά ιδρύματα, και δεν υπολογίζεται στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιασδήποτε παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα (παρ. 2 και 3). Ακόμη, θεσπίζεται αρμοδιότητα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, όπως και των εποπτευόμενων φορέων του και των Περιφερειών, και ειδικά ως προς τις τελευταίες, να προσλαμβάνουν, μετά από έγκριση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, έκτακτο προσωπικό, με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, για την κάλυψη απρόβλεπτων και επείγουσών αναγκών στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της επιζωοτίας της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, σύμφωνα με το άρθρο 36 του ν. 4765/2021 περί προσωπικού για απρόβλεπτες και επείγουσες ανάγκες.

Με το άρθρο 4 προτείνονται τροποποιήσεις στην παρ. 1 του άρθρου 35 του ν. 5087/2024, που αφορά την υγειονομική ταφή νεκρών ζώων και ζωικών υποπροϊόντων. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της άμεσης αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών, έκτακτων αναγκών, ελέγχου και καταπολέμησης λοιμωδών νοσημάτων ζώων, με σκοπό την επίτευξη ταχύτητας κατά τη διαχείριση νεκρών ζώων και υποπροϊόντων (βλ. Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 19), θεσπίζεται προθεσμία για τον καθορισμό ενός χώρου υγειονομικής ταφής εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών από την υποβολή σχετικού αιτήματος από αρμόδιο όργανο της Περιφέρειας προς δήμο. Παράλειψη του καθορισμού συνιστά σοβαρή παράβαση καθήκοντος του οικείου δημάρχου, εκτός εάν αποδειχθεί ότι υφίσταται αντικειμενική αδυναμία εξεύρεσης χώρου για αυτόν τον σκοπό. Περαιτέρω, θεσπίζεται υποχρέωση των φορέων λειτουργίας ΧΥΤΑ και ΧΥΤΥ να παραλαμβάνουν νεκρά ζώα ή ζωικά υποπροϊόντα και να τα διαχειρίζονται σύμφωνα με τις ειδικότερες οδηγίες που εκδίδονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (παρ. 1). Ειδικά για την περίπτωση της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, η υγειονομική ταφή των ζώων ορίζεται να πραγματοποιείται εντός εβδομήντα δύο (72) ωρών από τη διάγνωση της προσβολής τους (παρ. 2).

Το άρθρο 5 θεσπίζει δυνατότητα των αρμόδιων οργάνων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, καθώς και οποιασδήποτε αναθέτουσας αρχής που υπάγεται στην αρμοδιότητα ή την εποπτεία του, να συνάπτουν συμβάσεις με διαπραγμάτευση, χωρίς προηγούμενη δημοσίευση με ιδιωτι-

κούς φορείς, ανεξαρτήτως ποσού, σύμφωνα με την περ. γ) της παρ. 2 του άρθρου 32 του ν. 4412/2016 και κατά παρέκκλιση κάθε άλλης εθνικής διάταξης, για την αποτελεσματική διαχείριση της έκτακτης κρίσης που προκαλεί η επιζωοτία της ευλογιάς των αιγοπροβάτων (παρ. 1). Εξ άλλου, εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται άμεσος κίνδυνος εμφάνισης και διασποράς της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, μέχρι την έκδοση της διαπιστωτικής απόφασης της περ. α) της παρ. 3 του άρθρου 6, και πάντως για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει την 30ή.6.2026, είναι δυνατή η ανάθεση υπηρεσιών επικοινωνίας και ενημέρωσης των κτηνοτρόφων, καθώς και κάθε συναφούς υπηρεσίας που απαιτείται, σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή ενώσεις αυτών, με αποδεδειγμένη εμπειρία σε εκστρατείες ενημέρωσης και επικοινωνιακές δράσεις, κατά παρέκκλιση των κείμενων εθνικών διατάξεων, τηρουμένων των διατάξεων του π.δ. 261/1997 και του ν. 5005/2002. Με ανάλογη εφαρμογή, τέλος, του άρθρου 5B του ν. 3986/2011, και χωρίς να απαιτείται ένταξη στο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων δύναται να αναθέτει στην Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας Α.Ε., μέσω της Μονάδας Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας, την ωρίμανση, διενέργεια διαγωνιστικών διαδικασιών και παρακολούθηση της εκτέλεσης των ως άνω συμβάσεων (παρ. 2).

Στο Μέρος Γ' (άρθρα 6 και 7) περιλαμβάνονται εξουσιοδοτικές διατάξεις, οι οποίες αφορούν: α) την εφαρμογή του άρθρου 2, περί των έκτακτων μέτρων για την ενίσχυση των κτηνοτρόφων, όπου με κοινή υπουργική απόφαση θα καθορίζονται το ύψος των αποζημιώσεων, οι δικαιούχοι, ο τρόπος και ο χρόνος χορήγησής τους, ο αρμόδιος φορέας χορήγησης (Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων ή Ελληνικός Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων ή οι Περιφέρειες), η δυνατότητα πληρωμής στους δικαιούχους παραγωγούς προκαταβολής της αποζημίωσης πριν από την οριστική εκκαθάρισή της, οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους παραβάτες του δεύτερου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου αυτού, η ενωσιακή νομική βάση της χορήγησης των αποζημιώσεων, καθώς και η διαδικασία και τα αρμόδια όργανα ελέγχου και επιβολής των κυρώσεων, β) την εφαρμογή του άρθρου 3, περί του αναγκαίου προσωπικού για την αντιμετώπιση της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, όπου με κοινή υπουργική απόφαση θα καθορίζονται το ύψος της αποζημίωσης και η διαδικασία καταβολής της στο προσωπικό του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, των εποπτευόμενων φορέων του και των Περιφερειών, τα κίνητρα που θα χορηγούνται σε ιδιώτες κτηνιάτρους και εκδοροσφαγείς, οι ειδικότεροι όροι και η διαδικασία χορήγησής τους, καθώς και κάθε θέμα σχετι-

κό με την εφαρμογή των παρ. 2 και 3 του άρθρου αυτού, και γ) την εφαρμογή της παρ. 2 του άρθρου 5, περί υπηρεσιών επικοινωνίας και ενημέρωσης, όπου με υπουργική απόφαση θα διαπιστώνεται η εξάλειψη του κινδύνου εμφάνισης και διασποράς της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, και με κοινή υπουργική απόφαση θα μπορούν να καθορίζονται τα όργανα και η διαδικασία ανάθεσης υπηρεσιών επικοινωνίας και ενημέρωσης των κτηνοτρόφων, η διαδικασία διάθεσης των σχετικών πιστώσεων για την κάλυψη της προκαλούμενης δαπάνης, καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο ζήτημα (άρθρο 6). Η τελική διάταξη του άρθρου 7 ορίζει ότι «[ό]που στον παρόντα γίνεται αναφορά σε ζωνόσο, θεωρείται η επιζωοτία του Μέρους Β΄ ».

Στο Μέρος Δ΄ (άρθρο 8) ορίζεται η έναρξη ισχύος των διατάξεων του νόμου.

II. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 1

A. Το Σύνταγμα, αναγνωρίζοντας το δίκαιο της ανάγκης, ορίζει στο άρθρο του 44 παρ. 1 ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει, μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου, σε περιπτώσεις εξαιρετικώς επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης. Οι Πράξεις αυτές θεσπίζουν κανόνες δικαίου τυπικής ισχύος ίσης με του νόμου και, συνεπώς, με αυτές δύνανται να τροποποιούνται ή να καταργούνται υφιστάμενες νομοθετικές ρυθμίσεις (βλ. ΣτΕ [ΟΛ] 1250/2003, ΣτΕ [ΟΛ] 3612/2002, ΣτΕ [ΟΛ] 3636/1989, βλ. και Επ. Σπηλιωτόπουλο - Β. Κονδύλη, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, τ. 1, 16η έκδοση, 2023, παρ. 44-45, σελ. 51-53). Σημειωτέον ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν παρεμβαίνει σε ό,τι αφορά τη σκοπιμότητα της Πράξης (άρθρα 30 παρ. 1, 50 και 82 παρ. 1 του Συντάγματος). Η εκτίμηση της συνδρομής των προϋποθέσεων κύρωσης Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου ανήκει στην αρμοδιότητα της Βουλής. Κατά πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η συνδρομή των ουσιαστικών προϋποθέσεων του άρθρου 44 παρ. 1 του Συντάγματος (δηλαδή η ύπαρξη έκτακτων περιστάσεων εξαιρετικώς επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης) δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, διότι συνδέεται με την εκτίμηση της ανάγκης λήψης αυτού του μέτρου, η οποία ανάγεται στη σφαίρα της πολιτικής ευθύνης των πολιτειακών οργάνων που, κατά το Σύνταγμα, ασκούν τη νομοθετική εξουσία (βλ. ΣτΕ [ΟΛ] 1250/2003, ΣτΕ [ΟΛ] 3636/1989, ΣτΕ [ΟΛ] 2289/1987). Συνεπώς, ο δικαστής ελέγχει, αφενός μεν, την τήρηση των διαδικαστικών προϋποθέσεων έκδοσης των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου (ΣτΕ [ΟΛ] 1250/2003), την έγκαιρη, δηλαδή, κατά το Σύνταγμα, υποβολή τους προς κύρωση ενώπιον της Ολομέλειας της Βουλής (άρθρα 44 παρ. 1

και 72 παρ. 1 του Συντάγματος), αφετέρου δε, το περιεχόμενό τους από την άποψη της συνταγματικότητας. Ο έλεγχος αυτός λαμβάνει χώρα επ' ευκαιρία της προσβολής με αίτηση ακυρώσεως διοικητικών (ατομικών ή κανονιστικών) πράξεων που έχουν εκδοθεί βάσει Πράξεως Νομοθετικού Περιεχομένου (βλ. Επ. Σπηλιωτόπουλο - Β. Κονδύλη, τ. 2, όπ. π., παρ. 477, σελ. 133-134, και Α. Γέροντα, Π. Παυλόπουλο, Γ. Σιούτη και Σ. Φλογαίτη, Διοικητικό Δίκαιο, 5η έκδ., 2022, σελ. 188-190).

Κατά το Σύνταγμα, οι Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου υποβάλλονται στη Βουλή για κύρωση εντός σαράντα ημερών από την έκδοσή τους ή εντός σαράντα ημερών από τη σύγκληση της Βουλής σε σύνοδο, και πρέπει να κυρωθούν από τη Βουλή μέσα σε τρεις μήνες από την υποβολή τους. Σε αντίθετη περίπτωση, αποβάλλουν την ισχύ τους εφεξής και, συνεπώς, ισχύουν για το χρονικό διάστημα από τη δημοσίευσή τους μέχρι την εκπνοή της προθεσμίας για την υποβολή τους στη Βουλή, ή την απόφαση της Βουλής να μην τις κυρώσει (βλ. ΣτΕ 3636/1989). Εάν εγκριθούν από την Ολομέλεια εμπροθέσμως, εξακολουθούν να ισχύουν. Η αναδρομική κατάργηση ή τροποποίησή τους είναι δυνατή μόνο με νομοθετική ρύθμιση ή κατά νομοθετική εξουσιοδότηση (βλ. Επ. Σπηλιωτόπουλο - Β. Κονδύλη, τ. 1, όπ. π., παρ. 44-45, σελ. 51-53. Για τις Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου βλ., ενδεικτικά, Π. Παραρά, Η εφαρμογή του άρθρ. 44§1 του Συντάγματος, σε ΤοΣ 2 (1976), σελ. 195 επ., του ιδίου, Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου του Προέδρου της Δημοκρατίας, 1981, σελ. 110 επ., ιδίου, Σύνταγμα 1975 – Corpus, τ. Ι, σελ. 526 επ., Επ. Σπηλιωτόπουλο - Β. Κονδύλη όπ. π., τ. 1, παρ. 44-45, σελ. 51-53, και τ. 2, όπ. π., παρ. 477, σελ. 133-134, Κ. Μαυριά, Συνταγματικό Δίκαιο, 6η έκδοση, 2021, σελ. 225-229, ιδίου, Κοινοβουλευτικό Δίκαιο, 2025, σελ. 745-746, Αντ. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, 5η έκδοση, 2020, σελ. 455-457 επ., Αθ. Ράϊκο Γενική Πολιτειολογία και Συνταγματικό Δίκαιο, Οργανωτικό Μέρος ΙΙ, 5η έκδ., 2018, σελ. 72-73, Ευ. Βενιζέλο, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, 2021, σελ. 151 επ., Κ. Χρυσόγονο, Συνταγματικό Δίκαιο, 3η αναθεωρημένη έκδοση, 2022, σελ. 713-714).

Εξ άλλου, συμφώνως προς το άρθρο 113 παρ. 2 του Κανονισμού της Βουλής (Μέρος Α'), τα νομοσχέδια τα οποία κυρώνουν Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου «περιέχουν απαραίτητως ένα άρθρο που κυρώνει αυτούσια την πράξη νομοθετικού περιεχομένου. Μπορούν επίσης να προστεθούν και διατάξεις που ρυθμίζουν θέματα σχετικά με την κυρούμενη πράξη».

Β. Η υπό κύρωση Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου «Επείγουσες ρυθμίσεις για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα και την αντιμετώπιση της ζωνόσου της ευλογιάς» δημοσιεύθηκε στο υπ' αριθ. 183 Φ.Ε.Κ., τεύχος Α', της 23.10.2025, και, επομένως, εγκαίρως υπεβλήθη στη Βουλή την 31.10.2025,

δύνатаι δε να κυρωθεί από την Ολομέλεια της Βουλής εντός τριών μηνών από την υποβολή της.

2. Επί του άρθρου 3

Στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 χρειάζεται να τεθεί σημείο στίξης κόμμα (,) μεταξύ των λέξεων «αφορολόγητη» και «ανεκχώρητη». Επίσης, στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου το ρήμα «υπολογίζονται» πρέπει να τεθεί στον ενικό αριθμό («υπολογίζεται»).

Επίσης, στην παρ. 4 οι φράσεις «4. Προκειμένου να καλυφθούν οι έκτακτες ανάγκες αντιμετώπισης της επιζωοτίας της ευλογιάς των αιγοπροβάτων (...)» και «για κάλυψη απρόβλεπτων και επειγουσών αναγκών» θα μπορούσαν να ενοποιηθούν χάριν συντομίας.

3. Επί του άρθρου 4

Κατά τις προτεινόμενες νομοτεχνικές βελτιώσεις της παρ. 1 του άρθρου 35 του ν. 5087/2024 («α) στο δεύτερο εδάφιο, αα) οι λέξεις «αρμοδιότητα αυτή» αντικαθίστανται από τις λέξεις «λειτουργία των χώρων του πρώτου εδαφίου», αβ) η λέξη «ασκείται» αντικαθίσταται από τη λέξη «αναλαμβάνεται» (...)), καθίσταται σαφές ότι η αρμοδιότητα καθορισμού χώρων υγειονομικής ταφής νεκρών ζώων και ζωικών υποπροϊόντων ανήκει μόνο στους δήμους, και όχι σε συνδέσμους δήμων και διαδημοτικές συνεργασίες (πρβλ. ισχύουσα διατύπωση: «(...) οι δήμοι ορίζουν και λειτουργούν χώρους υγειονομικής ταφής νεκρών ζώων εντός της χωρικής τους αρμοδιότητας. Η αρμοδιότητα αυτή μπορεί να ασκείται και από Συνδέσμους Δήμων και διαδημοτικές συνεργασίες»).

Περαιτέρω, τροποποιείται και συμπληρώνεται κανονιστικά η διάταξη που προβλέπει, σε περίπτωση αδυναμίας καθορισμού χώρων υγειονομικής ταφής από έναν δήμο, την υποχρεωτική, πλέον, ταφή σε χώρους εντός ή εκτός των πλησιέστερων Χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) ή Χώρων Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ), με απόφαση του οικείου Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, μετά από εισήγηση της αρμόδιας κτηνιατρικής υπηρεσίας, και τη σχετική υποχρέωση των φορέων λειτουργίας ΧΥΤΑ ή ΧΥΤΗ να παραλαμβάνουν υποχρεωτικά νεκρά ζώα ή ζωικά υποπροϊόντα και να τα διαχειρίζονται σύμφωνα με τις ειδικότερες οδηγίες που εκδίδονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Εξ άλλου, η παράλειψη ορισμού χώρου υγειονομικής ταφής, όπως προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο του τροποποιούμενου ως άνω άρθρου 35 παρ. 1 του ν. 5087/2024, εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών από το αίτημα του αρ-

μοδίου οργάνου της οικείας Περιφέρειας θεωρείται σοβαρή παράβαση καθήκοντος του οικείου δημάρχου, «εκτός εάν αποδειχθεί ότι υφίσταται αντικειμενική αδυναμία εξεύρεσης χώρου για αυτόν τον σκοπό».

Εκ των ανωτέρω, δεν καθίσταται σαφές αν οι δήμοι υποχρεούνται να καθορίζουν εγκαίρως χώρους υγειονομικής ταφής, σε προληπτικό στάδιο, και όχι κατόπιν της επελεύσεως φυσικών καταστροφών, έκτακτων αναγκών ή εμφάνισης λοιμωδών νόσων ζώων, συναφώς, δε, αν η υποχρέωση εξυπηρέτησης των δήμων από ΧΥΤΑ και ΧΥΤΥ εν προκειμένω είναι διαρκής ή συντρέχει μόνον υπό καθεστώς έκτακτων αναγκών. Περαιτέρω, δεν ορίζεται κάτι ειδικότερο ως προς τις προϋποθέσεις που δικαιολογούν αδυναμία των δήμων να καθορίζουν χώρους υγειονομικής ταφής και να υποχρεώνουν αντίστοιχα τους φορείς των ΧΥΤΑ και των ΧΥΤΥ να παραλαμβάνουν νεκρά ζώα και ζωικά υποπροϊόντα.

Εξ άλλου, σε περίπτωση που τον καθορισμό χώρων υγειονομικής ταφής τον ζητήσει η Περιφέρεια, επισημαίνεται, υπό το φως του περιορισμένου χρονικού διαστήματος εντός του οποίου καλείται δήμος να καθορίσει τέτοιους χώρους (24 ώρες), η πιθανή συνδρομή αντικειμενικής αδυναμίας εφαρμογής της διάταξης. Αυτό μπορεί να συμβεί ιδίως όταν απαιτείται εξέταση περισσότερων γνωμοδοτήσεων συλλογικών και μη οργάνων, εκπόνηση ειδικής επιστημονικής τεχνικής μελέτης κ.λπ. για την επιλογή συγκεκριμένου χώρου υγειονομικής ταφής σύμφωνα με τα κατάλληλα χωροταξικά, περιβαλλοντικά και υγειονομικά κριτήρια και τις ρυθμίσεις εν γένει της χωροταξικής και περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Συναφώς σημειώνεται ότι, εφόσον παράβαση καθήκοντος δεν στοιχειοθετείται όταν συντρέχουν αντικειμενικοί λόγοι αδυναμίας, δεν αποκλείεται δήμος να μην προβεί ποτέ, υπό τις ανωτέρω συνθήκες, στον καθορισμό χώρων υγειονομικής ταφής. Και τότε, να ακύψει το ερώτημα κατά πόσον οι φορείς λειτουργίας των ΧΥΤΑ και των ΧΥΤΥ οφείλουν να εξυπηρετούν τους δήμους.

Δημιουργείται, επίσης, το ερώτημα αν, μετά την πάροδο του 24ώρου εντός του οποίου οι δήμοι οφείλουν να ανταποκριθούν στο ως άνω αίτημα της Περιφέρειας, δύναται να τίθεται νέα προθεσμία από την Περιφέρεια, συνδεδεμένη με την άρση των λόγων αντικειμενικής αδυναμίας, και ποια, ή θα εφαρμόζεται η διάταξη περί υποχρεωτικής ταφής σε ΧΥΤΑ ή ΧΥΤΥ, με απόφαση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης. Σχετικά εκφράζεται και ο προβληματισμός της συμβατότητας της υγειονομικής ταφής νεκρών ζώων και ζωικών υποπροϊόντων υπό συνθήκες επείγουσας και έκτακτης ανάγκης σε ΧΥΤΑ και ΧΥΤΥ, τους οποίους διέπει συγκεκριμένο καθεστώς καθορισμού και λειτουργίας, και αν επαρκεί προς τούτο απλώς εισήγηση της αρμόδιας κτηνιατρικής υπηρεσίας. Ακόμη, δεν είναι απολύτως σαφής η περιγραφή της

αρμοδιότητας της Περιφέρειας στο προστιθέμενο πέμπτο εδάφιο («Η παράλειψη ορισμού χώρου υγειονομικής ταφής του πρώτου εδαφίου εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών από το αίτημα του αρμοδίου οργάνου της οικείας Περιφέρειας (...)»), ειδικότερα, δε, αν ασκείται οποτεδήποτε, με περιεχόμενο αιτήματος τον καθορισμό χώρων υγειονομικής ταφής νεκρών ζώων και ζωικών υποπροϊόντων, και τη μεταφορά τους, λόγω της προβλεπόμενης υποχρέωσης των δήμων να ορίζουν και να θέτουν σε λειτουργία χώρους υγειονομικής ταφής, ή, εκτάκτως μόνο, στο πλαίσιο αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών, έκτακτων αναγκών κ.λπ.

Για λόγους εφαρμογής των διατάξεων, επομένως, θα ήταν χρήσιμο τα ανωτέρω σημεία να διευκρινισθούν.

Ακόμη, θα μπορούσε, από νομοτεχνικής απόψεως, για λόγους πληρότητας, να εξετασθεί αναδιατύπωση της φράσης «Για την άμεση αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών, των έκτακτων αναγκών αποτροπής εισόδου στη χώρα, τον έλεγχο και την καταπολέμηση των λοιμωδών νοσημάτων των ζώων, οι δήμοι ορίζουν και λειτουργούν χώρους υγειονομικής ταφής νεκρών ζώων εντός της χωρικής τους αρμοδιότητας», ενδεικτικά, ως εξής: «Για την άμεση αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών, έκτακτων αναγκών αποτροπής εισόδου στη χώρα ζώων που νοσούν από λοιμώδεις ασθένειες, και τον έλεγχο και την καταπολέμηση λοιμωδών νοσημάτων ζώων, οι δήμοι ορίζουν και θέτουν σε λειτουργία χώρους υγειονομικής ταφής νεκρών ζώων και ζωικών υποπροϊόντων εντός της χωρικής τους αρμοδιότητας».

Τέλος, ως προς την εφαρμογή της παρ. 2, κατά την οποία «2. Ειδικά για την περίπτωση της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, η υγειονομική ταφή των ζώων πραγματοποιείται εντός εβδομήντα δύο (72) ωρών από τη διάγνωση της προσβολής τους», ενδεχομένως απαιτείται σχετική εξουσιοδοτική διάταξη, που να ρυθμίζει ζητήματα ιδίως ως προς τη μεθοδολογία, τον χρόνο και τους αρμόδιους φορείς της διάγνωσης, και τυχόν κυρώσεις από τη μη τήρηση της προθεσμίας των 72 ωρών ή εναλλακτικούς τρόπους διαχείρισης της ανάγκης υγειονομικής ταφής, άλλως παραπομπή σε σχετική ισχύουσα νομοθεσία.

4. Επί του άρθρου 5

Το άρθρο θεσπίζει έκτακτες διαδικασίες σύναψης δημόσιων συμβάσεων για την αντιμετώπιση της ευλογιάς των αιγοπροβάτων. Ειδικότερα, στην παρ. 1 προβλέπεται η δυνατότητα των αρμόδιων οργάνων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, όπως και οποιασδήποτε αναθέτουσας αρχής που υπάγεται στην αρμοδιότητα ή την εποπτεία του, «να συνάπτουν συμβάσεις με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση με ιδιωτι-

κούς φορείς, ανεξαρτήτως ποσού, σύμφωνα με την περ. γ) της παρ. 2 του άρθρου 32 του ν. 4412/2016 (Α' 147) και κατά παρέκκλιση κάθε άλλης εθνικής διάταξης» (παρ. 1 πρώτο εδάφιο). Στη διάταξη εξειδικεύεται ότι οι συμβάσεις αφορούν «την προμήθεια ειδών και την παροχή υπηρεσιών που είναι απολύτως αναγκαίες για την πρόληψη, διαχείριση και καταπολέμηση της επιζωοτίας και συνάπτονται με το κριτήριο της χαμηλότερης τιμής μεταξύ των άμεσα διαθέσιμων ειδών και υπηρεσιών» (παρ. 1 δεύτερο εδάφιο). Η επίσπευση των σχετικών διαδικασιών αφορά στην ανάρτηση της πρόσκλησης για σύναψη τέτοιων συμβάσεων στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, η οποία ορίζεται να γίνεται για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών (3) ημερών. Η πρόσκληση «μπορεί να απευθύνεται σε οποιονδήποτε ιδιωτικό φορέα παρέχει τα αναγκαία είδη ή υπηρεσίες για την εφαρμογή των μέτρων αντιμετώπισης της επιζωοτίας» (παρ. 1 τρίτο εδάφιο).

Στόχος των διατάξεων είναι «η καθιέρωση διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων και προμηθειών, με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, ώστε να εξασφαλιστεί η ταχύτητα και αποτελεσματικότητα στην προμήθεια ειδών και υπηρεσιών που είναι απαραίτητα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της νόσου (...)» (βλ. Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 19-20).

Παρατηρείται ότι η παραπεμπόμενη νομοθεσία (άρθρο 32 παρ. 2 περ. γ) του ν. 4412/2016), κατά μεταφορά του άρθρου 32 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, θεσπίζει τη δυνατότητα των αναθετουσών αρχών να αναθέτουν δημόσιες συμβάσεις προσφεύγοντας στη διαδικασία με διαπραγμάτευση, χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, όσον αφορά δημόσιες συμβάσεις έργων, προμηθειών και υπηρεσιών «στο μέτρο που είναι απολύτως απαραίτητο, εάν λόγω κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε γεγονότα απρόβλεπτα για την αναθέτουσα αρχή, δεν είναι δυνατή η τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται για τις ανοικτές, κλειστές ή ανταγωνιστικές διαδικασίες με διαπραγμάτευση», δυνατότητα που ισχύει καταρχήν και για τις αναφερόμενες στην προτεινόμενη διάταξη αρχές (βλ. και άρθρο 269 του ν. 4412/2016, το οποίο, κατά μεταφορά του άρθρου 50 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ, προβλέπει, στην περ. δ), τη χρήση της δυνατότητας, εφόσον «είναι απολύτως απαραίτητο, εάν λόγω κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε γεγονότα απρόβλεπτα για τον αναθέτοντα φορέα, δεν είναι δυνατή η τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται για τις ανοικτές, κλειστές και τις διαδικασίες με διαπραγμάτευση με προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού»).

Σχετικά παρατηρείται ότι, όπως έχει νομολογηθεί εν προκειμένω, «η αναθέτουσα αρχή έχει μεν ευχέρεια, κατ' απόκλιση από το γενικό κανόνα διενέργειας ανοικτού ή κλειστού διαγωνισμού, να συνάπτει δημόσια σύμβαση

με προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση της σχετικής προκήρυξης, μόνον όμως εφόσον συντρέχουν οι προς τούτο νόμιμες προϋποθέσεις, ήτοι κατεπείγουσα ανάγκη οφειλόμενη σε γεγονότα απρόβλεπτα και δη μη απορρέοντα από δική της ευθύνη. Η σχετική απόφαση της αναθέτουσας αρχής πρέπει να φέρει πλήρη και ειδική αιτιολογία, αναφερόμενη στους λόγους για τους οποίους αποφασίζεται η προσφυγή στην εν λόγω εξαιρετική διαδικασία (...) [Τ]ο ΔΕΕ έχει κρίνει, ερμηνεύοντας τις διατάξεις του άρθρου 32 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ καθώς και τις αντίστοιχες υπό το καθεστώς των Οδηγιών 93/36, 93/38 και 2004/18 ότι οι διατάξεις αυτές, ως παρεκκλίνουσες από τους κανόνες περί των διαδικασιών ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων, πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς (αποφάσεις C 199/85 Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 14, C-57/94 Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 23, C-385/02 Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 1η (...), C-394/02 Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκ. 33) [βλ. και ΕΣ ΟΛ 1094/2023 σκ.7, ΕΣ 575/2022 σκ.7, 1418/2022 σκ.6)]. Η νομολογία εξαρτά την εφαρμογή της εξαιρετικής αυτής διαδικασίας από τη συνδρομή τριών σωρευτικών προϋποθέσεων, ήτοι της ύπαρξης απρόβλεπτου γεγονότος, της ύπαρξης κατεπείγουσας ανάγκης μη συμβιβαζόμενης με τις προθεσμίες που επιβάλλει η προκήρυξη διαγωνισμού και της ύπαρξης αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ του απρόβλεπτου γεγονότος και της εξ αυτού ανακύψασας κατεπείγουσας ανάγκης (αποφάσεις C-107/92 Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 12, C-318/94 Επιτροπή κατά Γερμανίας σκ. 14, C-394/02 Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκ. 33 και 40) (...)» (ΣΤΕ 1987/2021).

Η συνδρομή των τριών αυτών προϋποθέσεων επιτρέπει την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση «μόνο όμως στο μέτρο που είναι απολύτως απαραίτητο, όπως ρητά επιτάσσει η σχετική διάταξη του άρθρου 32 παρ. 2 εδ. γ της Οδηγίας 2014/24 (αντίστοιχη διατύπωση είχαν και οι προϊσχύουσες διατάξεις, το άρθρο 31 παρ. 1 γ της Οδηγίας 2004/18, το άρθρο 6 παρ. 3 δ της Οδηγίας 93/36), η δε τήρηση της απαίτησης αυτής υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο (C 275/08 Επιτροπή κατά Γερμανίας σκ. 73-74), κατόπιν άσκησης προσφυγής από οποιονδήποτε έχει έννομο συμφέρον» (ΣΤΕ 1987/2021). Η σύμβαση που ανατίθεται, πρέπει να είναι στο απολύτως απαραίτητο μέτρο για την αντιμετώπιση των αναγκών που προκύπτουν από τις επικαλούμενες απρόβλεπτες περιστάσεις. Επιπλέον, οι περιστάσεις που επικαλούνται οι αναθέτουσες αρχές για την αιτιολόγηση της κατεπείγουσας ανάγκης δεν πρέπει να απορρέουν από δική τους ευθύνη (βλ. και τελευταίο εδάφιο περ. γ) της παρ. 2 του άρ. 32 και περ. δ του άρθρου 269 του ν. 4412/2016). «Αν δεν πληρούται έστω και μία από τις προϋποθέσεις αυτές, η προσφυγή στη διαδικασία με διαπραγμάτευση

δεν δικαιολογείται (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1833/2021, 182, 1305, 1306, 1309/2022)» (1379/2024 ΕΣ (Τμήμα Έβδομο)).

Η εν λόγω διαδικασία, η οποία επιτρέπει σε αναθέτουσα αρχή να συνάπτει δημόσια σύμβαση, διαπραγματευόμενη με έναν ή περισσότερους οικονομικούς φορείς της επιλογής της, χωρίς δημοσίευση της σχετικής προκήρυξης, συνιστά παρέκκλιση από τη φανερή διαγωνιστική διαδικασία, η οποία, κατά την πρόθεση του ενωσιακού νομοθέτη, συνιστά τον κανόνα και «προάγει τον ανταγωνισμό στο πλαίσιο της αρχής της διαφάνειας, της αποφυγής των διακρίσεων, της καταπολέμησης της διαφθοράς και της ισότητας των φυσικών και νομικών προσώπων έναντι του νόμου (...)» (ΕΑΔΗΣΥ 835/2022). Η ανάγκη ικανοποίησης του δημοσίου συμφέροντος, που ανακύπτει από αιφνίδια και απρόβλεπτα γεγονότα, κατισχύει των κανόνων του ελεύθερου ανταγωνισμού και των λοιπών αρχών που διέπουν την ανάθεση συμβάσεων, στο μέτρο που αυτό είναι απολύτως αναγκαίο για την αντιμετώπισή της (βλ. ΕΑΔΗΣΥ 224/2025). Υπό αυτό το πλαίσιο «η αναθέτουσα αρχή οφείλει να αιτιολογεί την επιλογή του εξαιρετικού αυτού νομικού πλαισίου, η εισαγωγή του οποίου στην έννομη τάξη δικαιολογείται ως ειδική επιλογή, που αποκλίνει από τον κανόνα, προκειμένου να υπηρετηθεί σε ορισμένη χρονική και χωρική συγκυρία το δημόσιο συμφέρον (...)» (ΕΑΔΗΣΥ 835/2022. Βλ. και ΔΕ Κομ Α117/2024, ΔΕ Αθ 907/2024), «όταν εξαιτίας έκτακτης και φανερά κατεπείγουσας ανάγκης, η προσφυγή της αναθέτουσας αρχής στη διαγωνιστική διαδικασία θα έθετε σε κίνδυνο υπέρτερα δημόσια αγαθά, όπως ιδίως η δημόσια υγεία, η δημόσια ή εθνική ασφάλεια κλπ.» (ΕΑΔΗΣΥ 388/2023).

Ως απρόβλεπτο γεγονός νοείται «αιφνίδιο πραγματικό γεγονός, το οποίο αντικειμενικά, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας και σύμφωνα με τους κανόνες επιμελούς διαχείρισης των υποθέσεων του μέσου συνετού κοινωνού, δεν θα ήταν δυνατό να προβλεφθεί και να αντιμετωπιστεί με μέτρα πρόληψης και αποφυγής του, έγκαιρα και λυσιτελώς. (...), τα κράτη μέλη δεν μπορούν (...) να προβλέπουν περιπτώσεις προσφυγής στην διαδικασία με διαπραγμάτευση που δεν προβλέπονται από την Οδηγία 2004/18/ΕΚ (Οδηγία 2014/24/ΕΕ πλέον) ή να συνοδεύουν τις ρητώς προβλεπόμενες από την Οδηγία αυτή περιπτώσεις με νέους όρους που έχουν ως αποτέλεσμα να καθιστούν ευκολότερη την προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία (...) [Ο]ι παρεκκλίσεις από την κανονική διαδικασία δεν μπορούν να ισχύσουν όταν οι αναθέτουσες αρχές διαθέτουν επαρκή χρόνο για την τήρηση της ταχείας κλειστής διαδικασίας (απόφαση 2ας Αυγούστου 1993, C-107/92, Επιτροπή κατά Ιταλίας, EU:C:1993:344, Συλλ. 1993, σ. I-4655, σκέψεις 9 και 13, όπου κρίθηκε ότι δεν συνέτρεχε κατεπείγον γιατί μεσολάβησαν τρεις μήνες από τη γνώση της συνδρομής του απρόβλεπτου γεγονότος μέχρι τη διενέργεια της διαπραγμάτευσης από την αναθέτουσα αρχή)» (ΕΑΔΗΣΥ 835/2022).

Ζήτημα δημιουργείται στην περίπτωση κατά την οποία πραγματικό γεγονός στο οποίο κατά την αναθέτουσα αρχή ερείδεται η επιλογή της μη κανονικής, εξαιρετικής εκτός διαγωνισμού διαδικασίας, δεν είναι αιφνίδιο ή/και μπορούσε να προβλεφθεί και να αντιμετωπισθεί έγκαιρα, ή η αντιμετώπισή του οφείλεται σε ίδιο πταίσμα της αναθέτουσας αρχής, οπότε η παρέκκλιση από τον κανόνα της διενέργειας διαγωνισμού δεν είναι νόμιμη. Ως απρόβλεπτες περιστάσεις νοούνται, όπως αναφέρεται ανωτέρω, «γεγονότα που δεν μπορούν αντικειμενικά με βάση τα διδάγματα της ανθρώπινης πείρας και λογικής να προβλεφθούν, είναι δε ανεξάρτητα της βούλησης της αναθέτουσας αρχής και δεν πρέπει να απορρέουν από έλλειψη προγραμματισμού και επιμέλειας αυτής (...)» (ΕΑΔΗΣΥ 224/2025).

Σχετικά αναφέρονται ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/429 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9.3.2016, για τις μεταδοτικές νόσους των ζώων και για την τροποποίηση και την κατάργηση ορισμένων πράξεων στον τομέα της υγείας των ζώων («νόμος για την υγεία των ζώων»), ο εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1882 της Επιτροπής, της 3.12.2018, για την εφαρμογή ορισμένων κανόνων πρόληψης και ελέγχου νόσων σε κατηγορίες καταγεγραμμένων νόσων και για την κατάρτιση καταλόγου ειδών και ομάδων ειδών οργανισμών που συνιστούν σημαντικό κίνδυνο εξάπλωσης των εν λόγω καταγεγραμμένων νόσων, και ο Κανονισμός (ΕΕ) 2020/687 της Επιτροπής, της 17.12.2019, εκδοθείς κατ' εξουσιοδότηση, για τη συμπλήρωση του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/429. Τα άρθρα 21 και 22 του Κανονισμού 2020/687 προβλέπουν, σε περίπτωση εμφάνισης εστίας, μεταξύ άλλων, ευλογιάς των αιγοπροβάτων, οριοθέτηση απαγορευμένης ζώνης και κατηγοριοποίηση των περιοχών εντός της ζώνης σε ζώνη προστασίας, ζώνη επιτήρησης και, εάν απαιτείται, σε περαιτέρω απαγορευμένες ζώνες γύρω ή δίπλα από τις ζώνες προστασίας και επιτήρησης, και εφαρμογή μέτρων. Με την εκτελεστική απόφαση της Επιτροπής (ΕΕ) 2024/2207 ελήφθησαν μέτρα έκτακτης ανάγκης μετά την εμφάνιση εστιών ευλογιάς των αιγοπροβάτων στην Ελλάδα, ιδίως ο καθορισμός απαγορευμένων ζωνών και η διάρκεια των μέτρων ελέγχου. Τροποποιήσεις της εκτελεστικής απόφασης έλαβαν χώρα επανειλημμένα, υπό το φως της συνεχιζόμενης ευλογιάς των αιγοπροβάτων και της μακράς διάρκειάς της, με πιο πρόσφατες, τις εκτελεστικές αποφάσεις (ΕΕ) 2025/1756, της 19.8.2025, και (ΕΕ) 2025/2132, της 17.10.2025, της Επιτροπής σχετικά με την τροποποίηση της εκτελεστικής απόφασης (ΕΕ) 2024/2207 όσον αφορά τα όρια των ζωνών και την περίοδο ισχύος των προβλεπόμενων περιοριστικών μέτρων.

Υπό το φως των ανωτέρω γεννάται προβληματισμός για τους λόγους δημιουργίας χωριστής διαδικασίας, και όχι απευθείας εφαρμογής του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ) του ν. 4412. Εν προκειμένω, η άσκηση της διακριτικής ευ-

χέρειας της αναθέτουσας αρχής και η ανάγκη εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος οριοθετείται από τους γενικούς κανόνες του ν. 4412/2016, αλλά και από τις ειδικότερες ρυθμίσεις του προτεινόμενου άρθρου, υπό την έννοια ότι το τελευταίο συνιστά νομοθετική υπόδειξη προς την κανονιστικώς δρώσα διοίκηση να επιλέγει άμεσα οικονομικό φορέα σύμφωνα με την περ. γ) της παρ. 2 του άρθρου 32 του ν. 4412/2016 για την «προμήθεια ειδών και την παροχή υπηρεσιών που είναι απολύτως αναγκαίες για την πρόληψη, διαχείριση και καταπολέμηση της επιζωοτίας» (παρ. 1 δεύτερο εδάφιο). Ερώτημα θα μπορούσε να τεθεί ως προς το αν δικαιολογείται, διά νομοθετικής ρύθμισης, η προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης. Ως προς αυτό, δεν είναι σαφές αν σκοπός της διάταξης είναι να τεκμηριώσει ότι πληρούνται η προϋπόθεση της κατεπείγουσας ανάγκης εξαιτίας απρόβλεπτων γεγονότων, η οποία είναι τόσο επιτακτική, άμεση και παρούσα, ώστε να καθίσταται αδύνατη για την αντιμετώπισή της η διενέργεια ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, καθώς η διενέργεια αυτή θα έθετε σε διακινδύνευση υπέρτερα αγαθά όπως η ζωή, η υγεία, η ιδιοκτησία, η ασφάλεια των υποδομών κ.λπ. Σε κάθε περίπτωση, χρήζει πληρέστερης αιτιολογίας η επίκληση του απρόβλεπτου και του επείγοντος.

Ακόμη, προβληματισμό δημιουργεί η απουσία χρονικού ορίου ως προς τη χρήση της δυνατότητας εφαρμογής αυτών των εξαιρετικών ρυθμίσεων. Κατά την αιτιολογική έκθεση, στόχος των διατάξεων (βλ. Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 19-20) είναι «η καθιέρωση διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων και προμηθειών, με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση (...)». Εφόσον η αναθέτουσα αρχή αποδεδειγμένα, εν όψει της κατεπείγουσας ανάγκης που προέκυψε, δεν μπορεί να ακολουθήσει διαγωνιστικές διαδικασίες, έστω με προθεσμίες συντετμημένες, δύναται να προβαίνει σε αναθέσεις ειδικά για την κάλυψη αυτής της ανάγκης που προκλήθηκε από το απρόβλεπτο γεγονός, και όχι όσον αφορά εργασίες που αποσκοπούν στην κάλυψη πάγιων αναγκών της. Επομένως, κρίσιμα ζητήματα θα είναι, για την εφαρμογή των διατάξεων, η ταχύτητα προσφυγής στη διαδικασία και ολοκλήρωσής της, καθώς και ο χρόνος που προβλέπεται για την πραγματοποίηση του αντικειμένου της σύμβασης. Σε διαδικασίες διαπραγμάτευσης που λαμβάνουν χώρα μετά την πάροδο σημαντικού χρόνου από την εμφάνιση απρόβλεπτου περιστατικού που προκάλεσε ανάγκη άμεσης δράσης, εξασθενεί ο κατεπείγων χαρακτήρας. Υπό το φως των ανωτέρω, εφόσον θεσπίζεται κατ' ουσίαν δυνατότητα εφαρμογής της διάταξης άνευ χρονικού περιορισμού, η διάταξη δεν συνάδει προς τις ανωτέρω διατάξεις ενωσιακού δικαίου.

Επίσης, νομοτεχνικώς σημειώνεται ότι στην κείμενη νομοθεσία οι ιδιωτικοί φορείς απαντούν ως οικονομικοί φορείς.

Περαιτέρω στην παρ. 2 του άρθρου προβλέπεται δυνατότητα ανάθεσης της ωρίμανσης, διενέργειας διαγωνιστικών διαδικασιών και παρακολούθη-

σης της εκτέλεσης συμβάσεων υπηρεσιών επικοινωνίας και ενημέρωσης των κτηνοτρόφων, καθώς και κάθε συναφούς υπηρεσίας σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή ενώσεις αυτών που διαθέτουν αποδεδειγμένη εμπειρία στον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση εκστρατειών ενημέρωσης ή επικοινωνιακών δράσεων. Η ανάθεση θα γίνεται κατά παρέκκλιση των κείμενων εθνικών διατάξεων, τηρουμένων των διατάξεων του π.δ. 261/1997 και του ν. 5005/2002, που διέπουν τους όρους δημοσιότητας και τη διαδικασία ανάθεσης διαφημιστικών υπηρεσιών σε ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς, από φορείς του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, και την ενίσχυση της διαφάνειας και της δημοσιότητας στον χώρο του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου. Για τις εν λόγω αναθέσεις εφαρμόζεται αναλογικά το άρθρο 5B του ν. 3986/2011, χωρίς να απαιτείται η ένταξη του έργου στο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας.

Κατά την Αιτιολογική Έκθεση (σελ. 20), σκοπός της διάταξης είναι «η έγκαιρη και αξιόπιστη ενημέρωση των κτηνοτρόφων προς τον σκοπό αυτό, καθώς και η προστασία της δημόσιας υγείας, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την αποτελεσματική υλοποίηση των εκστρατειών ενημέρωσης μέσω συντομισμένων αναθέσεων και διαγωνιστικών διαδικασιών».

Εν προκειμένω τίθεται η προϋπόθεση της ύπαρξης άμεσου κινδύνου εμφάνισης και διασποράς της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, και ανώτατο χρονικό όριο (έκδοση της διαπιστωτικής απόφασης της περ. α) της παρ. 3 του άρθρου 6 και, πάντως, για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει την 30ή.6.2026).

Το παραπεμπόμενο άρθρο 5B του ν. 3986/2011 διέπει την ωρίμανση συμβάσεων στρατηγικής σημασίας, για την οποία αρμόδιο είναι το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου, και ειδικότερα, ως διακριτός λειτουργικός κλάδος δραστηριότητας αυτού, η Μονάδα Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας, η οποία λειτουργεί ως διακριτή λογιστική μονάδα.

Κατά το άρθρο 126 του ν. 4799/2021, ως Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας νοείται «το Πρόγραμμα ανάπτυξης της χώρας για την παραγωγική ανάταξη και την κοινωνική συνοχή που βασίζεται στην αξιολόγηση, προτεραιοποίηση και έγκριση συμβάσεων στρατηγικής σημασίας, η υλοποίηση των οποίων μέσω της αξιοποίησης εθνικών, ενωσιακών και διεθνών πόρων, πρόκειται να επιφέρει αποτελέσματα σημαντικής εντάσεως στη συνολική οικονομία και προστιθέμενη αξία τόσο για τη χώρα, όσο και για τους πολίτες της». Εγκρίνεται από την Κυβερνητική Επιτροπή Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας. Ως συμβάσεις νοούνται όλες οι «δημόσιες πολιτικές, δράσεις, σχέδια και έργα που περιλαμβάνονται ή μπορεί να εντάσσονται σε εθνικά, ενωσιακά ή διεθνή χρηματοδοτικά προγράμματα και συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων και προτεραιοτήτων του Προγράμματος, με αντικείμενο ιδίως την κατασκευή, προμήθεια, παροχή υπηρεσιών, μελέτη, εμπειρογνωμοσύνη και τεχνική βοήθεια. Ο συνολικός προϋπολογι-

σμός κάθε σύμβασης πρέπει να υπερβαίνει το ποσό των πενήντα εκατομμυρίων (50.000.000) ευρώ. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, είναι δυνατόν να εντάσσονται στο Πρόγραμμα, συμβάσεις με προϋπολογισμό μικρότερο από το ποσό του προηγούμενου εδαφίου, εφόσον αυτές έχουν εμβληματικό χαρακτήρα και υψηλή προστιθέμενη αξία για την εθνική ή και την τοπική οικονομία και κοινωνία (...)».

Υπό το φως των ανωτέρω, δεν είναι σαφής ο σκοπός της ανάθεσης της ωρίμανσης, της διενέργειας των διαγωνιστικών διαδικασιών και της παρακολούθησης της εκτέλεσης συμβάσεων υπηρεσιών επικοινωνίας και ενημέρωσης των κτηνοτρόφων στη Μονάδα Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας. Θα ήταν, επομένως, χρήσιμη θα ήταν σχετική επεξήγηση.

Τέλος, από νομοτεχνικής απόψεως, σε συνάρτηση και προς την εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 περ. β), θα μπορούσε να αποσαφηνισθεί ότι, για την περίπτωση που τυχόν διαγωνισμός εμπίπτει, ως εκ του αντικειμένου του και του ύψους της προϋπολογισθείσης δαπάνης, στο πεδίο εφαρμογής των οδηγιών 2014/24/ ΕΕ και 2014/25/ΕΕ, οι επιτρεπόμενες εν προκειμένω παρεκκλίσεις δεν αφορούν διατάξεις του ν. 4412/2016 δυνάμει των οποίων προσαρμόστηκε η ελληνική νομοθεσία προς το σχετικό ενωσιακό πλαίσιο. Επίσης, συναφώς, και για λόγους εφαρμογής των διατάξεων, ερωτάται αν θα εφαρμόζεται εν προκειμένω το άρθρο 1 παρ. 8 του 4412, κατά το οποίο «8. Για την ανάθεση Συμβάσεων του Αναπτυξιακού Προγράμματος Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας του ν. 4799/2021 (Α' 78), που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται: α) η παρ. 2 του άρθρου 14, σχετικά με την υποχρέωση προηγούμενης σύμφωνης γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου Δημοσίων έργων της Ε.Κ.Α.Α., β) η παρ. 4 του άρθρου 105, σχετικά με την πρόσκληση για σύναψη σύμβασης, γ) οι παρ. 7 έως και 11 του άρθρου 221, σχετικά με τη σύνθεση των συλλογικών οργάνων διενέργειας διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων, (...) καθώς και) η παρ. 4 του άρθρου 316, σχετικά με την πρόσκληση για σύναψη σύμβασης».

Από νομοτεχνικής απόψεως, επίσης, στο πρώτο εδάφιο ενδεικνύεται να προστεθεί η λέξη «ενημέρωσης» μετά τη λέξη «εκστρατείας», και να προστεθεί σημείο στίξης κόμμα (,) μετά τη φράση «τα έντυπα και τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης».

5. Επί του άρθρου 6 παρ. 2 περ. α)

Στην προτεινόμενη ρύθμιση ορίζεται ότι, για την εφαρμογή του άρθρου 3, περί του αναγκαίου προσωπικού για την αντιμετώπιση της ευλογιάς των αιγοπροβάτων, με κοινή υπουργική απόφαση θα καθορίζονται: «α) το ύψος της αποζημίωσης και η διαδικασία καταβολής της στο αναγκαίο προσωπικό του

Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, των εποπτευόμενων φορέων του και της Περιφέρειας (...).».

Κατά την παρ. 3 του άρθρου 3, αποζημίωση για την εκτέλεση των καθηκόντων που ορίζονται, προβλέπεται να καταβάλλεται στο προσωπικό της παρ. 1, αποτελείται από κτηνιάτρους του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, των εποπτευόμενων φορέων του και των κτηνιατρικών υπηρεσιών των Διευθύνσεων Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής των Περιφερειών και επόπτες κυκλοφορίας ζωοτροφών των ανωτέρω Διευθύνσεων, όπως επίσης και στο προσωπικό της παρ. 2, που αποτελείται από ιδιώτες κτηνιάτρους, κτηνιάτρους εκτροφής και ιδιώτες εκδοροσφαγείς. Επομένως, όσον αφορά τον καθορισμό του ύψους της αποζημίωσης και της διαδικασίας καταβολής της, η περ. α) της παρ. 2 του άρθρου 6 πρέπει να συμπληρωθεί ώστε, πέραν του προσωπικού του Δημοσίου, να αναφέρεται και στο προσωπικό της παρ. 2 του άρθρου 3, ήτοι σε ιδιώτες κτηνιάτρους, κτηνιάτρους εκτροφής και ιδιώτες εκδοροσφαγείς, οι οποίοι θα λάβουν αποζημίωση για τις παρεχόμενες από αυτούς υπηρεσίες, ως άνω.

Αθήνα, 12 Νοεμβρίου 2025

Η Εισηγήτρια
Γεωργία Μακροπούλου
Επιστημονική Συνεργάτις

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Ομότιμος Καθηγητής του
Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών